

Informe núm. 5

Renda Bàsica i Ciutat. Límits i potencialitats de la política municipal

Octubre 2023

Autor:

Bru Laín
Departament de Sociologia
Universitat de Barcelona

Edita:

© 2023 Càtedra d'habitatge i dret a la ciutat
de la Universitat de València.
<http://catedrahabitatge.es/>

Financiació:

Generalitat Valenciana. Vicepresidència Segona i
Conselleria d'Habitatge i Arquitectura Bioclimàtica.

ISBN: 978-84-09-55274-0

Continguts

1. Resum executiu	1
2. Introducció	2
3. La Renda Bàsica universal: de la utopia a la realitat	5
4. Experimentació i polítiques públiques	7
5. Ciutats i experiments de Renda Bàsica	10
6. Dels experiments a la política: una Renda Bàsica de ciutat	16
7. Exemples i casos pràctics	24
8. Propostes i recomanacions	28
9. Recursos	30
10. Referències	31

1. Resum executiu

La proposta de la Renda Bàsica Universal –una prestació econòmica individual, universal i incondicional– cada vegada capta major atenció de més països, organismes internacionals i governs locals. El present estudi és, fins on sabem, el primer que aborda de manera sistemàtica la viabilitat i la desitjabilitat d'una Renda Bàsica Universal per a la ciutat.

La introducció d'aquest informe justifica aquesta proposta en base als desajustos funcionals i normatius provocats pel caràcter dual que estan adoptant els mercats de treball i els sistemes de protecció social. La segona secció sintetitza les principals característiques de la Renda Bàsica Universal, repassant-ne la seva genealogia i popularitat en el debat polític internacional. La quarta aborda el cas de l'experimentació social com a eina per a informar el disseny tant de les polítiques públiques en general com de la Renda Bàsica en particular. Primer es presenten els pros i contres d'alguns d'aquests mètodes experimentals per després analitzar com han estat aplicats en l'estudi sobre la Renda Bàsica. El cinquè apartat analitza els experiments que s'han aplicat o s'estan dissenyant en diverses ciutats, explorant la seva naturalesa i principals característiques. Però, més enllà d'experimentar, és possible una Renda Bàsica de ciutat? Per a respondre aquesta pregunta, la sisena secció repassa les objeccions que més recurrentment suscita aquesta proposta, cada una de les quals és discutida i contra argumentada mitjançant l'evidència empírica acumulada tant pels experiments prèviament citats com pels programes reals de Renda Bàsica o de polítiques similars. La setena secció exposa dos casos d'estudi –el de Marcià al Brasil i el de Barcelona– d'especial rellevància a l'hora de pensar una possible "Renda Bàsica de ciutat". La vuitena secció conclou amb sis breus recomanacions o propostes i la novena proporciona algunes fonts d'informació particularment útils per aprofundir en aquest debat.

Aquest informe s'ha beneficiat de les crítiques i els suggeriments aportats per Jordi Arcarons i Santi Eizaguirre (Universitat de Barcelona), Lluís Torrens (Generalitat de Catalunya), Neil Howard (University of Bath) i Jamie Cooke (Royal Society of Arts - Scotland). Els errors que hi puguin romandre són responsabilitat exclusiva del seu autor.

2. Introducció

A mitjans de 1970, el capital i els actors financers globals aniquilaren unilateralment el consens creat al voltant dels tres pilars sobre els quals pivotava l'economia keynesiana: el pacte capital-treball, la cerca de la plena ocupació i la correlació entre l'augment de salaris i productivitat. La mercantilització i privatització de cada vegada més sectors i activitats econòmiques, la financiarització i les polítiques de redistribució “de baix cap a dalt”, es convertirien des de llavors en la doctrina dominant sobre la qual gravitaria el nou consens neoliberal.

Les taxes de creixement sostingut i d'augment del benestar material que nodriren els “trenta gloriosos anys del capitalisme” s'han esgotat. Els mercats laborals i els sistemes de protecció social dissenyats en un període d'expansió econòmica mostren clars signes d'esgotament. Com a conseqüència, la desigualtat i la polarització econòmica s'hagi convertit en la temàtica central de bona part dels economistes i politòlegs més influents del món (Milanović, 2010; Piketty, 2013; Saez i Zucman, 2021). Davant aquesta realitat, ha crescut l'interès per propostes que siguin capaces de redreçar –encara que sigui parcialment– la situació. I una d'elles és l'anomenada Renda Bàsica Universal (RBU, en endavant). El cas espanyol és especialment il·lustratiu d'aquest nou escenari i és útil per entendre el motiu pel qual aquesta proposta està captant tanta atenció.

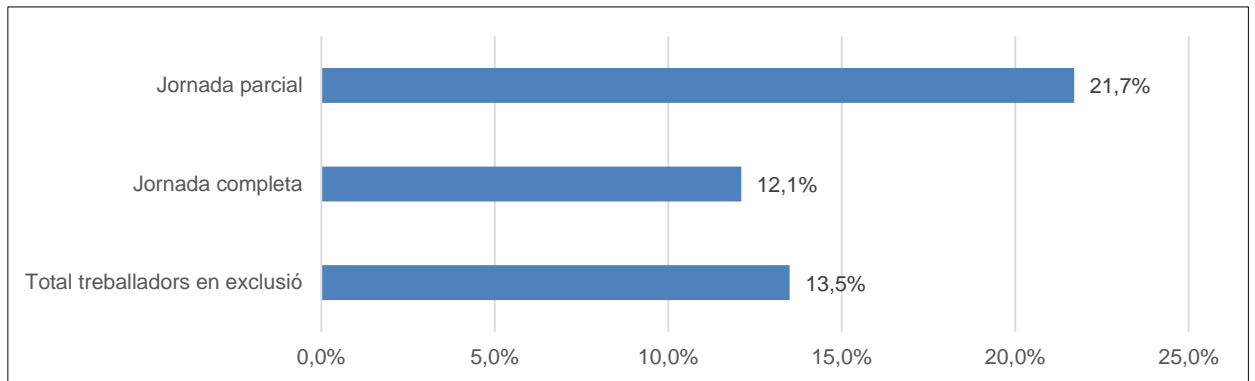
2.1. Un món de “guanyadors” i “perdedors”

De manera molt superior a la que li correspondria pel seu nivell de riquesa, l'Estat espanyol és el cinquè país més desigual de la UE, només per davant de Bulgària, Lituània, Itàlia, Romania i Letònia. En termes generals, això es pot atribuir a dos factors. Per una banda, el nostre mercat laboral es caracteritza per una alta precarietat, salaris baixos i un excés de temporalitat que configuren un entorn en el que es contraposen guanyadors o *insiders* (contracte indefinit, antiguitat, convenis sectorials, presència sindical, etc.) amb perdedors o *outsiders* (precaris, biografies laborals fragmentades, escassa protecció, inestabilitat, salaris baixos, etc.). Per l'altra banda, el sistema de protecció social té un caràcter marcadament contributiu, poc universal i escassament garantista, incapaç de mitigar l'augment de les taxes de pobresa i d'exclusió social.

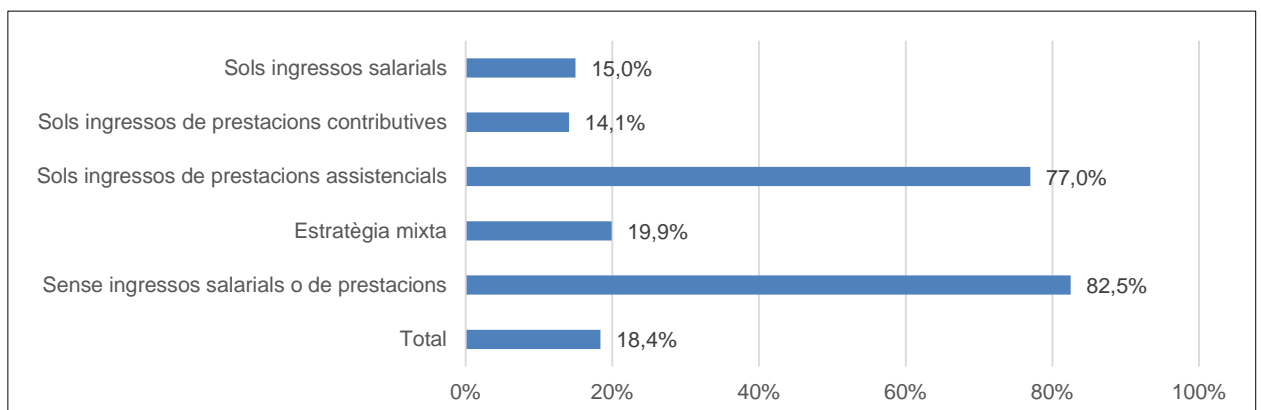
Aquesta lògica dual es pot entendre a través del Gràfic 1 i 2. El primer mostra, per al mercat laboral, l'escissió entre “guanyadors” (jornada completa) i “perdedors” (jornada parcial) on només un 12,1% dels primers es troba en situació d'exclusió, primer gràcies als salaris i, després a unes prestacions contributives relativament generoses. Entre els segons, aquesta xifra augmenta fins al 21,7% degut a que els seus salaris són molt més baixos i a que, en conseqüència, no perceben prestacions contributives. El Gràfic 2 expressa aquesta lògica dual en el cas del sistema de protecció social. Només el 15% i el 14% dels “guanyadors”, qui percepen ingressos salarials o de prestacions contributives, es troben en exclusió social, mentre que aquesta taxa es dispara fins al 77% entre els “perdedors”, els que depenen en exclusiva de les prestacions assistencials no contributives, com les rendes mínimes, les pensions de viudetat o de discapacitat, les de menors a

càrrec, etc. El conjunt dels dos gràfics mostra com el mercat laboral centrifuga a bona part de la població. És la mateixa a qui les polítiques assistencials són incapaces d'ajudar.

Gràfic 1. Percentatge de la població treballadora en exclusió social segons tipus de jornada laboral, 2018.

Gràfic 2. Percentatge de la població en situació d'exclusió social segons el tipus d'ingressos de la llar, 2018.

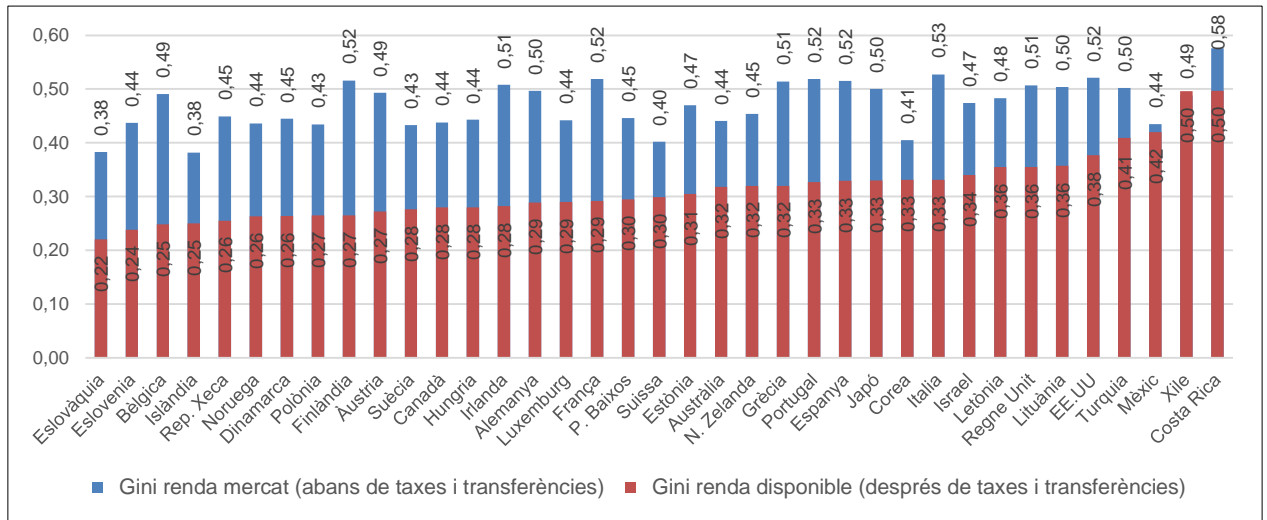
Font: Elaboració pròpia a partir de FOESSA (2018: 115, 118).

2.2. Pobresa, desigualtat i redistribució

A aquesta tendència cal afegir dos elements addicionals. Per una banda, el nostre sistema impositiu està mal dissenyat i cada vegada és menys capaç de reduir la desigualtat primària o de mercat (renda abans d'impostos i transferències). Per l'altra, tal com mostra el Gràfic 3, la nostra capacitat redistributiva (renda disponible) és molt limitada i inferior a la de Grècia, Portugal o Estònia. Encara que el conjunt de transferències socials redueix la desigualtat prop d'un 28%, quasi el 80% del seu efecte agregat es deu a les prestacions contributives (pensions de jubilació i prestacions d'atur). Aquesta tendència és compartida per la majoria de països europeus on les pensions de jubilació expliquen el 75% de l'efecte redistributiu de totes les transferències monetàries. El nostre sistema redistributiu és doncs molt dèbil i es troba excessivament concentrat en les prestacions de caràcter contributiu (Ayala i Cantó, 2020), les que justament exclouen als col·lectius més necessitats: els "perdedors" del mercat laboral. Per tant, si s'exclou

la jubilació i l'atur, l'efecte redistributiu de la resta de polítiques de garantia de rendes és extremadament dèbil.

Gràfic 3. Desigualtat de renda primària o de mercat (abans d'impostos i transferències) i de renda disponible (després d'impostos i transferències). OECD, 2020

Font: Elaboració pròpia a partir de OECD Income Distribution Database

A més, la falta coherència i de subsidiarietat fruit del model polític-institucional multinivell espanyol incideix negativament en el caràcter fragmentari del sistema de garantia de rendes que, en conseqüència, mostra un disseny poc integrat i una baixa capacitat i intensitat en la seva cobertura (Navarro-Varas i Porcel, 2017).

El mercat laboral, pensat per a dotar de seguretat i estabilitat, ja no funciona i el sistema de garantia de rendes bàsicament protegeix als "guanyadors" i exclou als "perdedors" que no han pogut participar dels mecanismes contributius de reciprocitat socio-laboral. Aquesta tendència dual és generalitzable a la majoria de països rics on no para d'augmentar la desigualtat de renda primària mentre que simultàniament la seva capacitat redistributiva, en particular l'associada als sistemes de garantia de rendes, no para de disminuir (OCDE, 2016). Els programes de rendes mínimes o garantides no funcionen. Els seus requisits d'accés, el desincentiu laboral que provoca la incompatibilitat amb les rendes salarials, la ingent despesa burocràtica que implica la seva gestió o l'estigma social que genera la seva percepció, les fan incompatibles amb i disfuncionals per a un mercat laboral altament fluctuant, precaritzat, fragmentari i inestable. És per això que el Consell Econòmic i Social Europeu ha arribat a afirmar que els "programes de rendes mínimes [...] fallen seriosament a l'hora de reduir la pobresa (CESE, 2013: 9).

3. La Renda Bàsica universal: de la utopia a la realitat

La RBU és una política molt més eficient i eficaç que els actuals programes de rendes mínimes o garantides. Gràcies a garantir l'existència material incondicionalment, no actua de manera assistencial o *ex-post*, és a dir, una vegada "hem caigut", sinó com un mecanisme preventiu que garanteix *ex-ante* les condicions que ens han de permetre aixecar-nos "si eventualment caiem". El filòsof anglès John Rawls es referia a aquesta idea de la següent manera:

"[...] la intensió no és simplement assistir a qui per accident o desgràcia ha sortit perdent [...] sinó col·locar a tots els ciutadans en una posició des de la qual poder gestionar els seus propis assumptes i participar en la cooperació social sobre la base d'un respecte mutu en condicions d'una apropiada igualtat" (Rawls, 2001: 139)

La RBU és una idea de llarg recorregut que ha rebut el suport de nombrosos autors i activistes. La seva gènesis data entre 1516, amb la publicació d'*Utopia* de Thomas More, i 1521 amb l'aparició de *De Subventionem Pauperum* del valencià Joan Lluís Vives. No obstant, la seva formulació moderna s'atribueix al revolucionari anglès Thomas Paine. En el seu famós *Agrarian Justice* de 1797, Paine defensa que la terra és una propietat comuna i que, per tant, la seva injusta i desigual distribució ha de mitigar-se mitjançant una assignació monetària per als francesos majors de 21 anys i una pensió universal pels de més de 55 sufragades per un impost del 10% sobre les herències i les successions. Al socialista utòpic Charles Fourier se l'acostuma a identificar com "la figura clau en la prehistòria" de la RBU (Van Parijs, 1985). Altres els succeïren, com el premi Nobel d'Economia de 1977 James Meade (1964) o el filòsof André Gorz (1985).

Però què caracteritza la RBU? D'acord amb la Basic Income Earth Network –la xarxa que agrupa a investigadors i activistes d'arreu del món–, la RBU té cinc característiques que la diferencien d'altres polítiques de renda, com les prestacions condicionades (*means-tested*) i les rendes mínimes o garantides (*minimum income benefits*) com l'Ingreso Mínimo Vital (IMV) espanyol, la Renda València d'Inclusió (RVI) o els *Conditional Cash Transfers* (CCT) llatinoamericans. A diferència d'aquests programes, la RBU és una transferència:

- i) Periòdica i regular, usualment mensual, i no d'un sol pagament puntual;
- ii) monetària, i no en espècies (com serveis educatius o sanitaris), cupons de bescanvi o vals de compra com els *food stamps* nord-americans;
- iii) individual, el seu perceptor no és ni la família ni la llar, ni s'utilitza la composició d'aquestes per a calcular-ne la quantia;
- iv) universal, per a tota la ciutadania o residents acreditats i, per tant, no focalitzada en cap col·lectiu en particular;
- v) incondicional, independent de qualsevol requisit o condició laboral, de renda, de convivència, etc.

Després d'anys de discussió acadèmica, la idea d'assignar a cada membre de la societat una prestació de caràcter individual, incondicional i regular està sent discutida en diversos països. La RBU ha passat de ser una "utòpica reforma radical" (Van Parijs, 2013) a una proposta amb possibilitats de ser implantada en un futur no massa llunyà. En països pobres se la valora com un dels pilars dels seus emergents sistemes de benestar, mentre que en els més rics es concep com una manera més eficient de combatre la pobresa i la desigualtat des de dins dels seus sistemes de protecció.

El col·lapse financer de 2008 i ara l'impacte de la Covid-19, han esdevingut importants catalitzadors d'aquest debat. Amb la pandèmia, nombrosos països van adoptar mesures similars a la RBU inimaginables fa poc temps. Al maig de 2020, fins a 88 estats van implantar noves prestacions de caràcter més o menys incondicional. Països com Colòmbia, Argentina, Mèxic o Brasil van reforçar els seus programes de garantia de renda o en van crear de nous, mentre que als EE.UU, el paquet d'estímuls d'emergència es va convertir en una RBU *de facto*. Fins i tot una famosa editorial del *Financial Times* del 28 de maig del 2021 va arribar a afirmar que "polítiques recentment considerades excèntriques com la renda bàsica [...] havien de ser sospesades".

4. Experimentació i polítiques públiques

No obstant, la RBU encara no s'ha implantat enlloc. Fa anys que la filosofia política ha desenvolupat estratègies per a justificar-ne la seva idoneïtat: des de les liberal-igualitàries de Philippe Van Parijs (1995) o Simon Birnbaum (2012), passant per les republicanes de Daniel Raventós (2007) o David Casassas (2022) o fins la neoliberal de Charles Murray (2006). Però la discussió sobre polítiques públiques també requereix d'arguments positius o pragmàtics que en recomanin (o descartin) la seva adopció. Aquests no estan exempts d'implícacions normatives, però el més important és que requereixen d'evidència empírica per tal de validar (o refusar) la relació instrumental que vincula les propostes normatives (per exemple, reduir la pobresa) amb les seves solucions tècniques o positives (per exemple, transferir diners a tothom)¹.

4.1. La manca d'evidència en el disseny de polítiques

Les polítiques públiques són un camp on aquesta relació entre fins normatius i propostes pragmàtiques genera una especial tensió. Creure cegament –sense disposar d'evidència– que una política funcionarà, pot conduir a implantar-la de manera poc eficient i a incórrer així en una despesa pública poc justificada. És aquí on la RBU troba un obstacle: no existeix evidència empírica amb la qual validar els objectius ètics o normatius ja que aquesta proposta encara no s'ha implantat enlloc². Això justifica la necessitat d'experimentar com el mitjà més adequat per obtenir informació sobre quins efectes reals podria tenir i, per tant, per adaptar-ne el disseny i l'estratègia d'implantació de la manera més adequada possible.

4.2. Tècniques experimentals

Des de fa anys, l'anomenada política basada en l'evidència (*evidence-based policy*) prioritza un tipus de "recerca que ens ajudi no únicament a entendre la societat, sinó que ens ofereixi directrius de com millorar-la" (Solesbury, 2001: 4). Des del sector educatiu fins al sanitari, els operadors públics demanden major evidència, no només per saber si les seves intervencions funcionen, sinó per saber com ho fan. Que el disseny de polítiques ha d'estar informat per l'evidència i l'avaluació és una premissa que gaudeix ara d'un ampli consens. En el cas de la RBU sembla succeir el mateix, sobre tot si atenem al seu important impacte redistributiu i el complex encaix amb la resta de l'entramat polític i institucional. Existeixen diverses tècniques experimentals per a dissenyar i avaluar polítiques que també s'utilitzen en la recerca sobre la RBU.

a) *Experiments naturals, de laboratori i socials*

¹ Aquesta discussió només pren sentit si la RBU es concep com una "política" susceptible de ser avaluada. Si pel contrari s'entén com un "dret", la seva justificació és principalment de tipus ètic o moral i, per tant, els seus resultats fàctics tan sols són secundaris a l'hora de justificar-ne la seva idoneïtat.

² Amb l'excepció, com s'explica més endavant, dels casos d'Alaska, de Maricá al Brasil, de les tribus Cherokeees de Carolina del Nord, i de la regió autònoma xinesa de Macau.

Els estudis naturals es basen en tècniques observacionals ja que el fenomen a estudiar ve donat "naturalment", creant així un grup de tractament i un de control. Un exemple pel que fa a la RBU és l'estudi de Hans Peeters i Axel Marx (2008) sobre el comportament laboral de 84 guanyadors de la loteria belga *Win for Life*, el premi de la qual és un sou vitalici de 1.000€ al mes. Contràriament al desincentiu laboral que s'esperava, la majoria de guanyadors van mantenir el seu lloc de treball i sols un pocs van reduir la jornada laboral o van optar pel treballar per compte propi. Un segon exemple és l'estudi sobre l'*Alaska Permanent Fund* (Jones i Marinescu, 2020), un fons sobirà que des de 1982 distribueix un dividend extret del petroli de 2.000 a 3.000\$ anuals a tots els residents de l'estat. Com la RBU, aquest és una assignació individual, universal i incondicional. I com en el cas anterior, l'estudi va determinar que aquesta prestació no altera l'oferta de mà d'obra i només incrementa els contractes a temps parcial en un 1,8%.

Per superar les limitacions dels experiments naturals³, s'acostuma a optar per experiments de laboratori i micro-simulacions ja que són tècniques més econòmiques i senzilles, que permeten observar efectes difícils de detectar amb tècniques observacionals i poden anar reajustant les hipòtesis a falsejar en funció de l'evidència acumulada en passos anteriors. Són, a més, tècniques molt robustes a nivell intern ja que són altament parametrizables i controlables. El problema és que descansen sobre un "escenari artificial" construït a partir de les assumpcions que els científics realitzen sobre l'entorn a estudiar i les respostes que suposadament adoptaran els agents. Això implica un cert constructivisme epistemològic que fàcilment assumeix que "el que passa en un laboratori és el mateix que succeeix en el món real" (Latour, 1983). Per exemple, a l'estudiar l'impacte de la RBU sobre el mercat laboral s'acostuma a obviar que el funcionament d'aquest no es deu tant al comportament de l'oferta, sinó a les polítiques que afecten la demanda; paràmetres que un experiment no pot controlar.

Tot i que els experiments observacionals i naturals aportin indicis valuosos i que els de laboratori i les micro-simulacions proporcionin explicacions causals fortes, l'estudi de la RBU necessita major evidència, quelcom que només es pot aconseguir amb d'experiments socials com els de saturació (*saturation studies*) o d'aleatorització controlada (*randomized control trials* o RCT). Un RCT busca estudiar l'efecte d'una determinada intervenció sobre un grup de tractament comparant-ne la reacció amb un de control. L'assignació a ambdós ha de ser aleatòria per evitar el "biaix d'entrada" que es produiria si els participants poguessin escollir a quin inscriure's. Atès que els dos són "estadísticament idèntics", la seva comparació permet inferir que els efectes observats es deuen al tractament en qüestió i no a un factor intrínsec d'un dels grups o a un element exogen. No obstant, els RCT han estat criticats per no observar dos dels principis bàsics del coneixement científic: la "replicabilitat" i la "generabilitat" dels resultats. Degut a que sempre existeixen factors estructurals (culturals, socials, etc.) i d'agència (racionalitat limitada, biaix cognitiu, etc.) impossibles de controlar amb exactitud, la validesa interna dels RCT pot veure's

³ El problema del *win for life* és que és poc assimilable a una RBU ja que no és universal i, al concentrar l'efecte sobre uns pocs afortunats, no es pot estimar els efectes agregats que tindria la RBU. Una loteria també pateix un "biaix d'entrada", és a dir, qui hi juga mostra unes característiques diferents de la resta, fet pel qual la mostra queda "contaminada" i impedeix extrapolar qualsevol resultat. En el cas d'Alaska, el problema és que a l'assignar aquesta prestació de manera universal a tots els habitants d'Alaska, no existia població per conformar un grup de control real, requerint així crear un de "control sintètic" de menor validesa científica.

compromesa. És per això que els experiments socials “constitueixen una eina certament limitada les implicacions dels quals són inherentment difícils de comprendre” (Widerquist 2018: 12).

b) *Experiments de Renda Bàsica*

Tot i així, els RCT son avui la tècnica predominant en l'estudi de la RBU. Els primers es van realitzar en diverses ciutats nord americanes a la dècada de 1970 amb un model d'impost negatiu a la renda (*negative income tax*). Els van precedir els realitzats a la regió d'Otjivero a Namíbia (2008-2009) i a l'estat indi de Madhya Pradesh (2011-2013). Des de llavors, s'han realitzat, s'estan realitzant o dissenyant més de 200 en indrets com Kènia (2012-2024), Uganda (2017-19), Finlàndia (2017-19), Ontàrio i Winnipeg al Canadà (2017-18), diverses ciutats i comptats nord americans (2020-), als Països Baixos (2017-19), a la província sudcoreana de Gyeonggi (2019-21), Berlín (202-24), Irlanda (2022-25), Barcelona (2017-19) o Catalunya (2022-), entre molts d'altres.

Les característiques i els resultats d'aquests experiments són molt sensibles als seus contextos, a la composició de les institucions involucrades i al tractament mediàtic que reben, però la majoria coincideixen en obtenir resultats positius en la majoria d'*outputs* i variables analitzades. Per exemple, als EE.UU i el Canadà es van observar impactes positius en el comportament individual, la salut i el benestar emocional i de la llar. Corea del Sud també ha aportat evidència positiva en el consum, l'autonomia, el benestar i l'emprenedoria juvenil. Els casos de Kenia, Namíbia, Uganda i la Índia també són prometedors pel que fa a la reducció de la pobresa, la desnutrició i l'endeutament i la millora de l'escolarització, l'accés a aigua potable, la salut física i emocional i l'activitat econòmica femenina.

Finlàndia, Ontàrio, els Països Baixos o Barcelona també han estat exitosos. Gràcies a la reducció de la incertesa financera, el benestar de molts participants va augmentar així com la seva confiança amb l'administració pública. En la majoria també es va registrar un augment del temps per a les tasques de la llar i la conciliació i, per tant, una millora del benestar familiar. Aspectes com la participació social, la qualitat de la son, l'estrès i el benestar laboral també van millorar substancialment. En tots ells, la salut física i psicològica ha estat una de les variables amb millors resultats, convertint-se així en una de les àrees en la que un RB podria suposar un major benefici tant per la salut individual i social (Johnson et al., 2023; Gibson, Hearty i Craig, 2020), com pel funcionament dels mateixos sistemes de salut (Yoshino et al., 2023).

5. Ciutats i experiments de Renda Bàsica

Els governs centrals recorren a les polítiques d'ocupació i de salarials per a reduir la desigualtat primària o de mercat, tot i que la desigualtat segueix a l'alça. Els seus mecanismes per mitigar la desigualtat secundària o en la renda disponible, en particular les polítiques de garantia de rendes, són també deficientes. Per exemple, la taxa de no sol·licituds (*non-take-up*) dels programes de renda mínima de la OCDE oscil·la entre 40 i 80%, i entre 35 i 55% a la UE. El cas espanyol és encara més preocupant. L'IMV sols cobreix el 40% dels seus potencials beneficiaris, mentre que un 57% dels mateixos ni tan sols arriben a sol·licitar-lo. Per això, menys del 14% de la població en situació de pobresa hi accedeix. En les rendes mínimes autonòmiques, la taxa de cobertura és encara més baixa, del 10%. En el cas valencià, els riscs de pobresa i d'exclusió social (taxa AROPE), és del 27,4% (la sisena més alta del país) i on major carència material severa s'observa, un 11,5%. Tot i així, els ingressos que reben els valencians i valencianes en concepte d'ajudes d'urgència social és de 75€ de mitjana anual, mentre que la mitjana estatal és de 101,6€. Respecte a l'IMV, sols el 12,62% dels valencians sota el llindar de la pobresa hi accedeix (la cinquena CC.AA amb menor taxa de cobertura).

Degut a aquestes i altres limitacions de les polítiques estatals i a la falta de coordinació amb els sistemes regionals i urbans, els "ens municipals i els seus serveis socials bàsics es converteixen en el principal punt d'accés a la protecció social, reprenent així el seu caràcter més assistencial" (Porcel i Navarro-Varas, 2016: 1). Els ajuntaments es veuen forçats a crear nous subsidis i programes d'emergència *ad hoc*. No obstant, la majoria de ciutats no disposen de les eines ni de les capacitats per a poder contenir les creixents taxes de pobresa i d'exclusió. És per això que, no només els països abans mencionats, sinó també un nombre creixent de ciutats s'estan interessant per la RBU. Actualment existeixen més de 70 ciutats d'arreu del món que o bé han realitzat o bé estan dissenyant programes pilot de "RBU de ciutat". El Quadre 1 en sintetitza les característiques i resultats més destacats.

Quadre 1. Experiments municipals de RBU als EE.UU., el Canadà i a la resta del món, 1960-2030

Ciutat	Estat/País	Durada	Participant s	Quantia/mes	Requisits	Finançament
Pilots realitzats als EE.UU i el Canadà (1960-1980)						
1 Trenton, Paterson, Passaic, Jersey City	New Jersey	1968-72 49 mesos	1300 llars	\$641 (quinzenal)	Llars pobres amb menors	Office of Economic Opportunity
2 Duplin i Calhoun County	North Carolina	1970-72 24 mesos	809 llars	\$822 (quinzenal)	Llars rurals monoparentals pobres	Office of Economic Opportunity
3 Pocahontas County	Iowa	1970-72 24 mesos	809 llars	\$822 (quinzenal)	Llars rurals monoparentals pobres	Office of Economic Opportunity

4	Washington	Seattle	1970-72 36-60 mesos	5000 llars	\$822	Mares amb menors / Monoparentales	Office of Economic Opportunity
5	Colorado	Denver	1970-72 36-60 mesos	5000 llars	\$822	Dones amb menors + Monoparentales	Office of Economic Opportunity
6	Gary	Indiana	1971-72 36 mesos	1800 llars	\$857	Dones negres amb menors / Monoparentales	Office of Economic Opportunity
7	Winnipeg	Manitoba	1974-79 36 mesos	1700 llars	\$1700	18-58 anys + ingressos baixos + un familiar	Govern Federal + Govern Manitoba
8	Dauphin	Manitoba	1974-79 36 mesos	1700 llars	\$1700	18-58 anys + ingressos baixos + un familiar	Govern Federal + Govern Manitoba
Pilots en actiu als EE.UU (2020-2025)							
9	Birmingham	Alabama	2022-23 12 mesos	110 residents	\$375	Mares solteres	-
10	Phoenix	Arizona	2022-23 12 mesos	1000 llars	\$1000	< 80% ingrés mitjà + menors a càrrec	American Rescue Act
11	Atlanta	Georgia	2022-23 24 mesos	650 residents	\$850	Dones negres	Georgia Resilience + Opportunity Fund
12	Compton- Pledge	California	2020-22 24 mesos	800 residents	\$600	Llars perceptores de prestacions socials	Donants privats i filantròpics
13	Healdsburg	California	2023-24 12 mesos	300 mares	\$500	< 200% llindar fed. pobresa	Mayors for Guaranteed Income
14	Long Beach	California	2021-22 12 mesos	500 llars	\$500	Llars de zones deprimides	-
15	Los Angeles	California	2022-23 12 mesos	3200 llars	\$1000	< llindar fed. pobresa + menors a càrrec + Impacte Covid-19	Municipi
16	Los Angeles	California	2022-24 24 mesos	1000 llars	\$1000	Monoparentals + < llindar fed. pobresa	-
17	Marin County	California	2021-23 24 mesos	125 mares	\$1000	Pares pobres + menors a càrrec	-
18	Mountain View	California	2022-24 24 mesos	166 llars	\$500	< 30% ingressos mitjans zona	Silicon Valley Community Found.
19	Oakland	California	2020-22 18 mesos	600 llars	\$500	< 138% llindar pobresa fed. + amb un menor	Donants privats
20	Sacramento	California	2020-22 24 mesos	600 residents	\$300	Sota llindar fed. pobresa	Sacramento Direct Investment Program
21	San Francisco	California	2023-24 18 mesos	55 residents	\$1200	Persones trans. + < \$600 mes	-
22	Santa Clara County	California	2020-22 12 mesos	2500 joves	\$1000	Haver estat en llar d'acollida	-
23	Sonoma County	California	2022-24 24 mesos	360 llars	\$500	< 185% llindar fed. Pobresa + menors < 6 anys	-
24	South San Francisco	California	2023-24 12 mesos	150 llars pobres	\$500	Sota llindar fed. pobresa	-

25	Stockton	California	2019-21 24 mesos	125 residents	\$500	Residir en barri pobre	Stockton Economic Empowerment Dem.
26	West Hollywood	California	2021-22 17 mesos	25 residents	\$1000	> 50 anys, col·lectiu LGTBI + < 50% renda mitjana zona	-
27	Denver	Colorado	2023-24 12 mesos	820 residents	\$50 o 1000/mes \$6500/1 pag.	Problemes habitacionals	Donants privats
28	Gainesville	Florida	2021-22 12 mesos	115 residents	\$600	Ex-reclusos	Donants privats + Mayors for G. Income
29	Atlanta	Georgia	2023-24 12 mesos	300 residents	\$500	< 200% llindar fed. pobresa	-
30	Georgia	Georgia	2022-24 24 mesos	650 residents	\$850	< 200% llindar fed. pobresa / dones i gent gran	Georgia Resilience + Opportunity Fund
31	Evanston	Illinois	2023-24 12 mesos	150 residents	\$500	< 200% llindar fed. pobresa	Northwestern Uni. + F. Rescue Plan + Municipi
32	Chicago	Illinois	2022-23 12 mesos	5000 residents	\$500	< 250% llindar fed. pobresa / afectats pel Covid-19.	Federal Covid Relief Funds
33	Chicago	Illinois	2023-24 12 mesos	5000 residents	\$500	< llindar fed. pobresa	American Rescue Plan
34	Cook County	Illinois	2023-24 24 mesos	3250 residents	\$500	=< 250% llindar fed. pobresa.	-
35	Gary	Indiana	2021-22 12 mesos	200 residents	\$500	< llindar fed. pobresa	-
36	Louisville	Kentucky	2023-24 12 mesos	150 residents	\$500	Joves de 18 a 24 anys	Mayors for a Guaranteed Income
37	New Orleans	Louisiana	2022-23 10 mesos	125 residents	\$350	Adolescents (16 - 24 anys) / Aturat o Sense estudiar	State Financial Literacy program
38	Shreveport	Louisiana	2021-22 12 mesos	110 monoparen.	\$600	< 120% llindar fed. pobresa / fill/a 3-20 anys	Mayors for Guar. Income +Caddo Parish Commiss.
39	Minneapolis	Minnesota	2022-24 24 mesos	200 llars	\$500	< 50% ingrés mun. + afectats de Covid-19 / zona deprimida	-
40	Saint Paul	Minnesota	2022-23 12 mesos	205 llars	\$750	Refugiat, desplaçat + dificultats per treballar.	Internat. Institute of Minnesota
41	Jackson	Mississippi	2018-20 36 mesos	110 residents	\$1000	Mares negres pobres	Donants privats
42	Cambridge	Massachusetts	2021-22 18 mesos	120 residents	\$500	< llindar fed. pobresa	-
43	Chelsea	Massachusetts	2020-21 18 mesos	2000 residents	\$200 - \$400	< 30% llindar pobresa àrea	-
44	Lynn	Massachusetts	2021-24 36 mesos	15 mares	\$400	Noves mares (amb menors < 3 anys)	Family Health Project
45	Newark	New Jersey	2021-22 24 mesos	430 residents	\$250 (quinzenal) o \$3000 (anual)	< 200% llindar fed. pobresa + Afectat pel Covid-19.	American Rescue Plan + Donacions

46	Paterson	New Jersey	2021-22 12 mesos	110 residents	\$400		-
47	Santa Fe	New Mexico	2021-22 12 mesos	100 residents	\$400	Pares joves	Learn, Earn & Achieve Program
48	Hudson	New York	2022-27 5 anys	25 residents	\$500	< lllindar fed. pobresa	-
49	Mount Vernon	New York	2022-23 12 mesos	200 llars	\$500	< 80% lllindar pobresa contat	Mayors for Guaranteed Income
50	New York City	New York	2021-24 36 mesos	600 mares / embarasses	\$500	< lllindar fed. pobresa	Monarch Foundation
51	New York State	New York	2021-22 18 mesos	2400 artistes	\$1000	Treballar en arts	Creative Rebuild + A. W. Mellon Found.
52	Ulster County	New York	2021-22 12 mesos	100 residents	\$500	-	-
53	Rochester	New York	2023-24 24 mesos	350 llars	\$500	< 200% lllindar fed. pobresa	-
54	Rochester	New York	2022-23 12 mesos	5 artistes	\$500	Membre sector musical	Local Sound Collab. Artist Grant Program
55	Durham	North Carolina	2022-23 12 mesos	115 residents	\$600	Ex-reclús en darrers 5 anys	Donants privats + Municipi
56	Portland	Oregon	2023-26 36 mesos	50 llars negres	\$1000 - \$2000	Persones negres	Oregon Community Foundation
57	Philadelphia	Pennsylvania	2022-23 12 mesos	60 residents	\$500	Beneficiari de Temporary Assistance for Needy Families	-
58	Pittsburgh	Pennsylvania	2020-22 24 mesos	200 residents	\$500	100 Dones negres + 100 pobres	-
59	Providence	Rhode Island	2021-22 12 mesos	110 residents	\$500	-	-
60	Columbia	South Carolina	2021-22 12 mesos	100 residents	\$500	Pares/mares pobres	-
61	Houston	Texas	2022-23 12 mesos	110 residents	\$375	< lllindar fed. pobresa	-
62	Alexandria	Virginia	2021-23 24 mesos	150 residents	\$500	< lllindar fed. pobresa	-
63	Richmond	Virginia	2020-22 12 mesos	18 llars	\$500	Pobres sense accés a ajudes	Richmond Resilience Initiative
64	Tacoma	Washington	2021-22 (12 mesos)	110 residents	\$500	-	Growing Resilience Fund (Tacoma)
65	Washington, DC	Washington	2021-22 12 mesos	132 residents	\$900	Mares noves + embarassades	Strong Future Program
66	Madison	Wisconsin	2022-23 12 mesos	155 llars	\$500	< 200% lllindar fed. Pobresa + menors a càrrec	-
67	Hamilton, Brantford,	Brant County i Lindsay	2018-19 12 mesos	4000 llars	\$1416 (1 px), \$2002 (2px)	< renda mitjana Ontàrio	Govern d'Ontario

 Thunder Bay (cancel·lat)

Pilots realitzats o en actiu a la resta del món (2008-2030)

68	Barcelona	Estat espanyol	2017-19 24 mesos	1000 llars	€100 - €1767	16-65 anys + ingressos baixos + usuaris de serveis socials	Ajuntament + UIA UE
69	Berlin	Alemanya	2020-23 36 mesos	120 residents	€ 1.200	Ser resident a Alemanya	Campanya de crowdfunding
70	Tilburg, Epe, Groningen, Deventer, Oss, Nijmegen, Wageningen, Apeldoorn	Paisos Baixos	2017-19 24 mesos	700 residents	€992 (1 px) €1417 (2 px)	Beneficiari de prestacions socials	Governos municipals + Govern central
71	295 pobles	Kenya	2017-29	26.000 residents	\$0,75/dia/12 anys, \$0,75/dia/2 anys, \$540/1 pagament	Incondicional	ONG GiveDirectly (donacions p2p)
72	Otjivero-Omitara	Namíbia	2008-10	1000 residents	€9	Incondicional	Donacions + BIGNAM

Font: elaboració pròpia a partir de: Merrill, Neves i Lain (2021), Lain (2023) i Chrisp *et al.* (2023).

Si bé és cert que els primers experiments dels EE.UU i el Canadà van ser diferents als més recents de ciutats europees, també aquests mostren diferències respecte dels de ciutats africanes, asiàtiques o llatinoamericanes⁴. Algunes d'aquestes diferències s'expliquen per les particularitats, necessitats i capacitats de cada ciutat (ciutats grans, localitats rurals, municipis petits aïllats, etc.), per les seves fons de finançament (públic estatal o municipal, donacions privades, fons filantròpics, etc.), per la institució responsable de dissenyar-los, implantar-los i avaluar-los (universitats, funcionaris, voluntaris, entitats ciutadanes, etc.) i pels seus paràmetres experimentals (durada, nombre de participants, quantia de la transferència, requisits d'accés, etc.). Tot i aquestes diferències, la majoria d'aquests pilots municipals han aportat evidència significativa i positiva.

Com en els cas dels experiments d'àmbit estatal mencionats anteriorment, l'obtenció de resultats positius a nivell municipal, tampoc ha comportat que aquesta política s'hagi instaurat a cap ciutat. La majoria de països disposen de capacitats econòmiques i institucionals per instaurar una RBU. El mateix succeeix amb les ciutats, moltes de les quals podrien implantar-la per sí mateixes o bé amb el suport de nivells superiors de govern. Per tant, la decisió d'implantar (o no) una RBU – sigui en un país o en una ciutat– no depèn tant de les particularitats dels models experimentals o

⁴ Al tractar-se d'experiments de ciutat, no s'han inclòs els pilots d'àmbit nacional, com els de Finlàndia o Catalunya, ni tampoc les polítiques de RBU de Maricá (Brasil), Macau (Xina), Gyeonggi (Corea del Sud) o la de les Tribus Cherokees (Carolina del Nord, EE.UU).

dels resultats científics, sinó principalment de decisions polítiques. La pregunta a formular-se no és doncs si la RBU és viable en una ciutat, sinó quina podria fer-ho i sota quines condicions.

6. Dels experiments a la política: una Renda Bàsica de ciutat

Pel seu cost i necessitats fiscals, per les seves repercussions econòmiques i laborals i per la seva dimensió jurídica i competencial, una política com la RBU intuitivament correspon a l'Administració central de l'Estat. No obstant, les ciutats constitueixen entorns propicis per a la innovació social i el disseny de nous programes i polítiques públiques. Són, per tant, una espai idoni per consolidar i avançar en drets socials. Cada municipi mostra certes particularitats que el fan únic i, en conseqüència, l'estudi per determinar si una RBU seria viable cal realitzar-lo cas per cas. Ara bé, els principals obstacles als que aquesta proposta hauria de fer front són relativament comuns, essent extrapolables a la majoria de casos. A continuació es descriuen alguns dels condicionants més rellevants que usualment desperten major preocupació. En paral·lel, cada un d'ells incorpora una breu discussió que n'estima la seva rellevància real i proposa possibles alternatives o contrarèpliques tant conceptuals com empíriques.

1. **Fiscalitat.** Per norma general, els municipis no disposen ni de les capacitats pressupostàries ni de les competències fiscals per poder finançar una política costosa com la RBU. Això és el què ha succeït a Escòcia on ciutats com Edinburgh, Fife, Glasgow o North Ayrshire han refusat realitzar experiments de RBU atesa la manca de competències econòmiques i fiscals del Govern escocès.

Això, no obstant, no ha de suposar sempre un obstacle insalvable. La presència de grans infraestructures (centrals tèrmiques, hídriques, aeroports, parcs d'atraccions, etc.) en municipis catalans com Ascó, Vandellós i l'Hospitalet de l'Infant o el Prat del Llobregat, aragonesos com Terol o Saragossa, o valencians com Finestrat o Oropesa de Mar, fa que la recaptació en concepte d'IBI sobrepassi el 60% del seu pressupost anual. En d'altres, com Benicàssim o Penyíscola, és d'entre el 62% i el 54% provinent, sobre tot, de l'increment del valor cadastral a resultes de la pressió residencial i urbanística. No és casual doncs que en localitats com El Prat, Vandellós i l'Hospitalet de l'Infant, Oropesa o Finestrat la despesa pública per habitant sobrepassi en més de 10 punts percentuals la mitjana espanyola (similar només a la de grans ciutats com València, Barcelona o Madrid). Aquests ingressos podrien contribuir a finançar noves prestacions municipals com una RBU. Una altra font de recaptació podria provenir de la taxa turística que, en ciutats com Barcelona, oscil·la entre 5,75€ i 6,25€ per nit. L'Ajuntament barceloní ha recaptat 53 milions d'euros el 2023 que espera augmentar fins als 100 el 2024. Tot i que la recaptació per aquest concepte és del tot insuficient per finançar una RBU de ciutat aquesta, conjuntament amb una reforma més progressiva de la taxa de l'IBI i d'altres taxes i impostos addicionals (com noves taxes verdes i sobre les emissions de CO₂, sobre el trànsit rodat, l'amarratge de súper creuers, l'ús repetit de desplaçaments en avió, etc.), podria contribuir a finançar una RBU de ciutat.

2. **Polítiques de renda.** En molts països, els municipis tampoc compten amb les competències polítiques necessàries per concedir prestacions econòmiques de caràcter universal i incondicional. En el cas espanyol, per exemple, els governs centrals i autonòmics són els únics facultats per oferir prestacions mínimes enteses com a drets subjectius (com l'IMV espanyol, la RVI valenciana o la RGC catalana). Per contra, els organismes municipals tan sols poden oferir prestacions d'urgència de caràcter finalista, puntual i complementari⁵.

Eventualment, però, aquesta restricció podria arribar-se a modificar si hi hagués acord polític, i en cap cas és una situació extensible a d'altres sistemes polítics com el nord americà o el neerlandès on els municipis compten amb majors facultats en aquest sentit. Als Països Baixos, per exemple, i d'acord a l'ordenació jurídica en matèria de prestacions socials no contributives, els governs municipals tenen àmplies facultats legals i pressupostàries per executar programes de rendes mínimes o garantides i, per tant, podrien modificar aquestes prestacions condicionades d'acord a un model de RBU de ciutat tal i com ja van experimentar en la prova pilot *Weten wat werkt* ("Saber què funciona") realitzada entre 2017 i 2019 a les localitats d'Utrecht, Groningen, Tillburg Deventer, Wageningen i Nijmegen. Altres municipis com Amsterdam, Apeldoorn, Epe i Oss actualment es troben realitzant proves de caràcter similar (Verlaet i de Kruijk, 2019).

La desigualtat i la polarització estan augmentat a les grans ciutats degut a que aquestes concentren els processos de globalització, automatització i terciarització econòmica. Són les primeres destinacions turístiques i, per tant, un recurs clau de les cadenes hoteleres, les plataformes de lloguer habitacional i els fons d'inversió. En conseqüència, el cost de vida hi ha augmentat, en especial en els centres històrics d'on la població autòctona de menor renda es veu reemplaçada per classes més benestants en un espiral de gentrificació inflacionària. Això comporta que en grans ciutats, com València, Madrid o Barcelona, el diferencial entre els ingressos mitjos i el cost mitjà de l'habitatge sigui dels més elevats del país. Les polítiques dels governs centrals són incapaces de redreçar la situació i moltes vegades, de fet, en són la causa. Davant d'aquest fet, alguns estudis han mostrat que una "RBU de ciutat" tindria efectes redistributius superiors als de certes polítiques estatals. Per exemple, a Barcelona, una RBU de 9.667€ anuals per llar unipersonal (el llinar de risc de pobresa de Catalunya de 2015), comportaria un efecte

⁵ En el cas català, d'acord a la Llei 13/2006, de 27 de juliol, de prestacions socials de caràcter econòmic de la Generalitat de Catalunya, les prestacions econòmiques d'urgència social són el mecanisme per a respondre a les necessitats de subsistència "puntuals, urgents i bàsiques" (art. 5) i per tant, sense caràcter de dret subjectiu, que "estableixen els ens locals, d'acord amb les competències que els corresponen en matèria d'atenció social primària" (art. 6). En el cas valencià, el marc competencial és el de Llei 8/2010, de 23 de juny, de Règim Local de la Comunitat Valenciana en el seus articles 33.3.k) i 50.1.a). En el cas de la capital, això es transposa en l'Ordenança de les Prestacions Econòmiques Individualitzades en matèria de serveis socials de l'Ajuntament de València, B.O.P del 25 de gener de 2021, que en el seu capítol II, apartat 1, defineix aquestes ajudes com "prestacions econòmiques consistents en lliuraments dineraris, proveïdes per l'Ajuntament de València a fi de millorar la qualitat de vida i l'autonomia, l'atenció a situacions d'urgència o la cobertura de les necessitats bàsiques", i en l'article 3, que en descriu el caràcter "finalista i instrumental per a la intervenció, havent de destinar-se únicament a l'objecte per al qual hagen sigut concedides que és la cobertura de necessitats bàsiques per a la subsistència i la resolució de problemàtiques socials".

redistributiu de 300 a 600 milions anuals entre homes i dones. A nivell territorial, un barri de renda baixa com el Raval rebria 83 milions, mentre que un de ric com Sant Gervasi-Galvany en perdria 207. El resultat per capita és encara més revelador: de mitjana, entre un resident ric de Pedralbes i un de Can Baró o la Trinitat Nova, hi hauria una transferència d'entre 5.060 i 7.560€; és a dir, els primers perdrien de 3.800€ a 5.663€, mentre que els segons en guanyarien de 1.261€ a 1.896€ (Torrens i Arcarons, 2018).

- 3. Igualtat territorial.** Relacionat amb aquest punt, cal mencionar que una RBU de ciutat podria incidir negativament en el principi constitucional bàsic de la igualtat, atès que residir en una ciutat amb RBU implicaria gaudir d'un dret del qual no disposaria la ciutadania d'altres localitats. Això podria generar un greuge comparatiu entre la població d'un mateix país i potencialment desencadenar fenòmens com la rivalitat entre ciutats i regions, la competència econòmica i el *dumping* fiscal, els recels polítics i territorials, moviments demogràfics, etc.

Ara bé, cal tenir en compte que el lloc de residència ja implica diferències en com la ciutadania és tractada per l'Administració pública, per exemple, en relació a l'accés desigual a determinats serveis (residències per a gent gran i sistema públic d'educació, mobilitat en la xarxa pública de transport o en el serveis de salut). El lloc de residència també determina altres formes de desigualtat entre la ciutadana. El cas més fragant és el de la disparitat en l'esperança de vida: 11 anys de mitjana entre els barris rics de Barcelona com Pedralbes (amb 86,2 anys) i els pobres com Torre Baró (amb 72,2), o de quasi bé 5 en el cas de València (73,4 anys al Districte Marítim i 79,2 a la zona del Pont de Fusta). En segon lloc, el tractament desigual cap a la ciutadana també es va fer palès durant la pandèmia de la Covid-19 a través de les diferències en la taxa de vacunació inicial (62% dels barris benestants de Barcelona, front el 34% dels del més pobres degut a l'existència de més de centres de vacunació, major accés a la informació, etc.). També són significatives les desigualtats pel que fa a l'exposició a la contaminació i a les partícules tòxiques en funció del lloc de residència. Mentre zones de València com La Roqueta o Beniferri registren concentracions de CO₂ d'entre 59,1 i 69,0 µg/m³, a Malva-Rosa o El Carme són de 24,4 i 25,8 µg/m³. Per últim, la disparitat en el valor de l'IBI també representa un tractament diferencial en relació al lloc de residència. Si bé es cert que no es pot obviar la "desigualtat" resultant d'una RBU de ciutat, aquestes i d'altres tipus de greuges ja es donen en l'accés a altres drets i serveis i, per tant, no constitueixen una crítica específica a la RBU sinó una esmena global al funcionament de les institucions i al tracte que rep la ciutadania en funció de la seva classe, gènere, renda o lloc de residència.

- 4. Ciutadania.** Les ciutats no disposen de la facultat per a regularitzar l'estatus jurídic de les persones nouvingudes. La situació administrativa és determinant a l'hora de poder accedir a determinats serveis (assistència mèdica primària, prestacions socials, habitatge protegit, etc.) i a importants drets (ciutadania, sufragi, treball, etc.) i, per tant, també podria constituir un obstacle per percebre la RBU de ciutat si prèviament no hi hagués un canvi en les competències municipals relatives a la regulació jurídica de les

persones nouvingudes. La RBU ha estat a voltes criticada per reforçar el caràcter “exclusivista” de la noció de ciutadania ja que els drets associats a la mateixa només s'apliquen a la població que disposa de passaport o permís de residència i treball.

No obstant, sense ni tan sols necessitar modificar el marc normatiu vigent, els governs municipals disposen de la capacitat per practicar una concepció molt més expansiva o “inclusiva” del concepte de ciutadania gràcies a l'eina del padró amb el qual certifiquen la residència dels seus habitants. Registrar-se en el padró és un dret que posseeix qualsevol persona que resideix en un municipi, independentment de la seva situació administrativa⁶ i, per tant, podria servir per identificar la població beneficiària d'una RBU de ciutat superant les restriccions administratives i legals que suposen les lleis d'estrangeria de molts governs centrals. En aquest cas, una RBU de ciutat “via padró” no només tindria la virtut de reforçar els drets de totes les persones que efectivament hi resideixen (disposin o no de passaport nacional), sinó que a més podria actuar com un mecanisme per aprofundir en la democratització “des de baix” dels estrictes paràmetres en que es basen les lleis d'estrangeria i les polítiques migratòries d'àmbit estatal.

5. **Moviments demogràfics.** En relació amb aquest possible obstacle, cal assenyalar que les ciutats acostumen a experimentar constants moviments poblacionals i migratoris: des de la gent que hi entra i en surt diàriament per treballar-hi (*commuters*), fins a les poblacions nòmades que hi busquen allotjament més o menys transitori. A Barcelona, per exemple, es calcula que el 20% del padró experimenta canvis anuals, en especial de la població de menor renda. La mobilitat poblacional podria, efectivament, provocar dificultats a l'hora de determinar qui pot ser beneficiari de la RBU de ciutat. Altres fenomen relacionats com els falsos empadronaments, la població fluctuant o la dificultat de l'Administració per detectar els col·lectius més vulnerables i invisibles pels registres oficials representen altres desafiaments per a l'adequada gestió d'una RBU de ciutat.

Davant d'aquesta possible dificultat, cal realitzar consideracions. En primer lloc, no existeix evidència empírica que sostingui que l'existència de programes de renda mínima o garantida hagin generat moviments migratoris significatius. Un bon exemple és el de la Renda Garantida d'Ingressos del País Basc (RGI) –la millor de l'Estat en relació a la quantia i el funcionament–. Tot i que s'hi pot accedir sense permís de residència, només el 35,9% dels beneficiaris són població estrangera front al 63,7% d'origen espanyol. I si bé és cert que la taxa d'immigració al País Basc és del 6,8%, i

⁶ Segons la Resolució del 17 de febrer de 2020, de la Presidència del Instituto Nacional de Estadística i de la Dirección General de Cooperación Autonómica y Local, es dicten instruccions tècniques als Ajuntaments sobre la gestió del Padró municipal, continguda en el BOE 122, del 2 de maig de 2020 on, en el títol 9 de les seves Consideracions generals, es dicta que: “Amb caràcter general, sempre que un ciutadà sol·liciti l'alta o la modificació de qualsevol de les seves dades en el Padró d'un municipi aportant els documents necessaris per provar la seva identitat, representació en el seu cas, i residència real en el mateix, es procedirà a realitzar la seva inscripció en el Padró sense més tràmit, essent efectiva des d'aquell moment i sense que sigui possible atorgar-li efectes retroactius”.

que per tant hi ha més beneficiaris estrangers en proporció, la taxa d'immigració espanyola és del 14,44%, més del doble. Per tant, és difícil afirmar que una RBU de ciutat comportaria aquest suposat "efecte crida". En segon lloc, cal tenir en compte que per a països o regions que s'enfronten al problema de la despoblació o de baixa natalitat, una RBU de ciutat podria implicar certs beneficis. A l'experiment de RBU realitzat entre 2008 i 2009 a la regió d'Otjivero-Omitara, Namíbia, es van detectar moviments migratoris de familiars i antics residents que amb el seu retorn van contribuir a reforçar iniciatives econòmiques locals i a alleugerar parcialment la dinàmica de despoblació de la regió (Osterkamp, 2013). En el cas espanyol, una RBU de ciutat, encara que fos modesta, podria contribuir a revertir l'actual problema de la "España vaciada".

6. **Mercat laboral.** Cal també tenir en compte l'impacte d'una RBU de ciutat sobre l'oferta i la demanda laboral. La incondicionalitat de la RBU reforça el poder de negociació dels seus perceptors que, en l'àmbit laboral, pot traduir-se en una millora de les seves condicions laborals i, en conseqüència, o bé contribuir a revaloritzar els seus llocs de treball, o bé a propiciar un abandonament dels mateixos per considerar-los especialment denigrants. Ara bé, què succeiria amb aquests llocs de treball que s'abandonessin? Desapareixerien realment o més aviat serien absorbits per l'exèrcit industrial de reserva, és a dir, per la població més precària resident en poblacions veïnes sense RBU? En aquest cas, l'augment del poder de negociació propiciat per la "RBU de ciutat" no es traduiria en la millora estructural de les condicions laborals de la regió, sinó en una forma de centrifugar les feines més precàries cap a treballadors i treballadores de les perifèries sense RBU.

Aquesta primera preocupació relativa a la competència laboral entre perceptors i no perceptors de la RBU es podria resoldre, no obstant, atorgant-la no només als residents efectius de la ciutat, sinó a tota la població que certifiqui treballar-hi. Respecte a la preocupació més general sobre el suposat desincentiu laboral provocat per la RBU, el cert és que l'evidència acumulada fins avui en cap cas certifica el temut perill d'un "abandonament massiu" de llocs de treball. Per exemple, el cas d'Alaska, l'única política vertadera de RBU existent al món, no ha comportat cap davallada en l'oferta de mà d'obra (Jones i Marinescu, 2020). Un altre estudi on es revisen 1.200 documents sobre la RBU i mesures similars, conclou exactament el mateix (de Paz-Báñez et al., 2020). Per al cas espanyol, un experiment realitzat amb 9.800 professionals semi qualificats demostra que una RBU no reduiria ni la jornada ni la seva situació laboral (Cabralles, Hernández i Sánchez, 2020). En qualsevol cas, el funcionament del mercat laboral és un fenomen multi-causal i altament complex i és, per tant, molt agosarat suposar que l'efecte unicasual d'una RBU comportaria un desajust substancial del mateix.

Així mateix i més enllà del mercat laboral formal, cal també tenir en compte quin podria ser l'impacte d'una RBU sobre propostes socio-econòmiques i laborals emergents. Una RBU dissenyada i administrada per i des de la ciutat podria contribuir a potenciar –ja sigui a través de l'acompanyament institucional o de manera autònoma– sectors,

pràctiques i experiències al voltant de l'economia social i solidària i el cooperativisme arrelat al territori i, així mateix, a revaloritzar, dignificar i formalitzar tipus de treballs que, com els de les cures, resten invisibilitzats i relegats a un rol secundari i subsidiari respecte del treball assalariat formal. Sobretot en les grans ciutats, els *spillover effects*⁷ que una RBU podria desencadenar sobre factors com els usos del temps, les condicions laborals, els patrons de consum o l'accés a l'habitatge podria generar un ecosistema molt propici per aquestes noves propostes socio-econòmiques i, sobretot, podria brindar a les poblacions més vulnerables i tradicionalment excloses de les iniciatives d'innovació social els recursos econòmics necessaris per a poder-hi participar de manera més activa i protagonista.

7. **Habitatge.** Un dels factors que més incideix en la desigualtat i la segregació urbana són els preus de l'habitatge. Per tant, les crítiques o recels als possibles efectes inflacionaris d'una RBU estan justificats, més encara quan els municipis espanyols no disposen de les competències per regular aquest mercat. No obstant, com en el cas anterior del mercat laboral, les inferències causals que intuïtivament s'acostumen a realitzar són molt parcials i qüestionables. Per començar, cal tenir en compte que ara mateix –sense disposar d'una RBU– aquest mercat ja requereix d'una major intervenció pública per tal de regular-ne els preus i convertir l'accés al mateix en un dret real i no simplement formal. Per tant, aquest temor –tot i que legítim– no és atribuïble en exclusiva a la RBU, per bé que un escenari amb RBU probablement requeriria regulacions addicionals per controlar mercats inflacionaris com el de l'habitatge.

Existeixen, no obstant, altres consideracions relatives al suposat efecte inflacionari de la RBU sobre el preu de l'habitatge. En primer lloc, si la pressió fiscal necessària per a finançar una "RBU de ciutat" fos tant alta com per incentivar a les poblacions més benestants a abandonar el municipi, això podria comportar una pèrdua del seu valor patrimonial i, conseqüentment, un refredament general dels preus de l'habitatge atès que aquest deixaria de ser un valor refugi pels grans propietaris i els fons de capital que especulen amb el mateix. En segon lloc, cal assenyalar que fins a dia d'avui cap dels projectes pilots realitzats en ciutats i països rics o pobres ha revelat un efecte inflacionari sobre l'habitatge per causa de la RBU. És clar que es tracten de proves pilot de curta durada i amb relativament pocs participants i, per tant, els seus resultats són difícilment extrapolables a una situació real. Per això, altres estudis han treballat amb models d'equilibri general sobre una proposta de RBU de 5.000\$ anuals per una llar de 2,67 membres a la ciutat de Nova York (Esmkhani, Favilukis i Van Nieuwerburgh, 2021). Les conclusions són reveladores. Per una banda, no es produiria efecte inflacionari si la RBU es financés exclusivament amb taxes municipals de caràcter progressiu atribuïts, en bona mesura, als *spillover* efectes generats per situacions d'equilibri general en àrees

⁷ Els efectes *spillover* o "de vessament" es refereixen als impactes que esdeveniments o intervencions aparentment no relacionades poden tenir en d'altres àrees o poblacions no directa o inicialment considerades. Per exemple, quan un grup de persones que no rep un tractament determinat (la RBU, per exemple) es beneficia de la reducció de la taxa d'atracaments en el seu barri com a conseqüència de que la renda agregada del mateix ha augmentat gràcies a la RBU que perceben els seus veïns.

com el consum, l'activitat laboral, la recaptació fiscal, etc. Per l'altra banda, l'efecte inflacionari només existiria, si i només si, la RBU es sufragués exclusivament amb fons exògens a la ciutat. No obstant, aquest efecte seria molt modest, de només l'1%, és a dir, la meitat del topall màxim implantat pel govern espanyol amb la Llei 12/2023, de 24 de maig, pel dret a l'habitatge, i gairebé quatre vegades menys que el 3,6% d'inflació interanual experimentada per l'habitatge el 2023. De fet, l'estudi conclou que, paradoxalment, una RBU de ciutat podria fins i tot contribuir a reduir els preus de l'habitatge. El menor consum d'habitatge, entès com la reducció de la demanda de m² del mateix, faria reduir els preus entre un 2,8 i un 6,8% ja que la RBU incentivaria la creació de més llars de sols un o dos membres. Aquesta reducció en la demanda es podria traduir en un descens d'entre el 3,8% i el 9,0% dels preus del lloguer, mentre que els de compra tendrien a reduir-se al entre un 1,6 i un 3,5%. A més, cal afegir que la relació entre ingressos mitjos i despesa mitjana en habitatge també disminuiria per l'efecte relatiu de la RBU sobre els primers, fet que faria que l'habitatge fos encara més assequible.

- 8. Política municipal i canvi multi-nivell.** Algunes crítiques a la RBU parteixen de la base de que els ens municipals bàsicament funcionen –i han de fer-ho– com corretges de transmissió de les polítiques macroeconòmiques dels governs centrals ja que són aquests els que vertaderament disposen de la capacitat per operar canvis profunds i significatius a nivell estructural. Tal i com hem vist anteriorment, aquest sembla ser justament el principi normatiu que informa el disseny competencial espanyol en matèria de polítiques de garantia de renda. I aquest semblaria ser, així mateix, el recorregut que hauria de seguir el desplegament d'una política com la RBU, és a dir, “de dalt a baix”.

Tanmateix, en un escenari caracteritzat pel retrocés de l'estat de benestar, de retallades en drets i llibertats i d'auge de la dreta i l'extrema dreta en els governs centrals de molts països, les capitals i les grans ciutats tendeixen a mostrar tendències electorals més progressistes o orientades cap a posicions més d'esquerres. Les ciutats constitueixen a més un context polític i institucional que pot afavorir la posada en pràctica de propostes més àgils i innovadores dissenyades *ad hoc* per incidir en la realitat local (Oosterlynck et al., 2013). Els governs urbans també acostumen a mostrar una certa major permeabilitat a la incidència exercida pels col·lectius, organitzacions o associacions cíviques. Com a conseqüència, les demandes ciutadanes –com per exemple, la reivindicació d'una RBU– potencialment poden trobar un major ressò en l'espai urbà que en el nacional propiciant així una dinàmica en la formulació de polítiques públiques orientada “de baix cap a dalt”. La ciutat, entesa com una “finestra d'oportunitat política”, podria liderar processos de canvi i transformació amb una vocació federativa i de replicabilitat escalant els seus models de co-producció i co-governança de polítiques públiques tant horitzontalment –cap a d'altres ciutats– com verticalment –cap a àmbits administratius superiors–. D'acord a aquesta perspectiva, una “RBU de ciutat” no només podria obrir-se camí en –i gràcies– l'espai municipal, sinó valer-se del mateix per a escalar a escales administratives i territorials superiors, tal i com suggereix el cas brasiler de Marciá explicat a la setena secció d'aquest mateix informe.

9. **Assistència i treball social.** Actualment existeixen diverses propostes sobre el model més adequat de RBU, cada una de les quals amb determinades crítiques associades. Existeixen autors, com l'anteriorment citat Charles Murray, que defensen una concepció neoliberal de la RBU on aquesta seria l'única política existent mitjançant la qual poder "consumir individualment" tots els recursos i serveis necessaris com ara l'educació, la seguretat, la salut, el transport, la dependència, etc. En aquest cas, no és necessari discutir sobre l'encaix entre polítiques nacionals i urbanes ni sobre la coordinació política multi-nivell, atès que el paper assignat a l'Administració pública és residual sigui quin sigui el seu àmbit territorial d'actuació.

Però per qui defensa l'estat de benestar, una "RBU de ciutat" obre possibilitats que cal considerar. Des d'aquesta perspectiva, la RBU només té sentit si acompanya els actuals serveis i polítiques en espècies (salut, educació, etc.) i completa les actuals polítiques monetàries (complements per accident o discapacitat, per jubilació, etc.). Si aquesta segona opció és la que cobra sentit per a la defensa convencional de l'estat de benestar d'abast nacional, encara més per a qui reclama major protagonisme de l'acció pública local. Tal i com demostren diversos experiments de RBU, com els dels Països Baixos i el de Barcelona, la lluita contra la pobresa i l'exclusió no només requereix de polítiques de transferència de renda "per dalt", sinó també de polítiques actives i d'intervenció que "des de baix" atenguin les necessitats particulars dels col·lectius més vulnerables. A nivell local aquesta és la tasca dels serveis socials municipals, però la sobrecàrrega de feina els impedeix realitzar aquestes funcions adequadament. El Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya ho té comptabilitzat: el 53% de les treballadores socials dedica més temps a tasques burocràtiques i administratives que a l'acompanyament personalitzat, mentre que el 81% reconeix dedicar menys de 4 hores diàries a atendre directament als seus usuaris i usuàries (TSCAT, 2021). Les treballadores socials acaben convertint-se així, o bé en "caixers automàtics" (al concentrar la seva tasca en concedir prestacions), o bé en "agents policia" degut a haver d'estar constantment monitoritzant el correcte i estricte compliment de les condicions que aquestes prestacions imposen als seus beneficiaris. El resultat és una total disfunció administrativa i normativa. En efecte, tal i com afirma Philippe Warin (2018), "quan la concessió d'una prestació es condiona a l'actitud o al comportament del sol·licitant, l'avaluació que d'aquesta realitza la treballadora social (i no la situació o les condicions objectives del primer) és el que acaba determinant la concessió de la prestació". Una RBU administrada des de la ciutat podria contribuir a reduir la sobrecàrrega dels serveis socials municipals. En primer lloc, el treball social podria desvincular-se de la tasca de concedir i controlar la concessió de prestacions recobrant així la seva funció original: l'acompanyament, l'assessorament i els seguiments personalitzats i directes. Així mateix, alliberar el treball social podria impulsar un enfocament professional més ampli a través de la posada en marxa de programes arrelats al territori i al seu teixit associatiu per tal d'abordar els problemes aparentment individuals amb propostes més imaginatives de caràcter col·lectiu i comunitari.

7. Exemples i casos pràctics

Fins ara s'han analitzat algunes de les preocupacions que més recurrentment suscita la proposta de la RBU. Simultàniament, aquestes han estat discutides mitjançant dades, exemples, contra fàctics i evidència empírica recollida per casos reals o experimentals. Existeixen, no obstant, algunes experiències de "RBU de ciutat" que resulten particularment útils per avançar en l'estudi d'aquesta proposta.

7.1. La Renda Bàsica municipal de Maricá, Brasil

El cas de Maricá, a l'estat de Ríó de Janeiro, no es tracta d'un experiment, sinó d'una política real que forma part d'una estratègia per impulsar l'economia social, la gratuïtat dels serveis públics i la formació (Britto, Freitas i Walternberg, 2022). Gran part del finançament prové dels rendiments extrets dels jaciments petrolífers de la regió amb els quals es va fundar el Banco Comunitario Popular que ofereix microcrèdits a interès zero a residents i comerços locals. Per accedir-hi tan sols cal haver residit al municipi durant tres anys i formar part d'una llar amb ingressos no superiors a tres vegades el salari mínim federal (668€). Un membre de la llar – usualment la mare – és la titular de la transferència que inicialment era de 130 *reais* (24€), però que amb la irrupció de la Còvid-19, va passar a 300 (55,25€). Des de maig de 2022, el valor s'ha fixat en 200 (37€), l'equivalent al 95% del llindar de pobresa del país. Aquesta política il·lustra dues de les potencialitats d'una "RBU de ciutat": la primera d'ordre econòmic i la segona polític:

- 1) Com la RBU, aquesta és una prestació individual, (quasi)universal i incondicional. El més característics però és que s'efectua amb *mumbucas*, la moneda electrònica local que gestiona i amb la que opera el Banco Comunitario Popular. De paritat amb el *real* brasiler, s'ha convertit en el mitjà d'intercanvi prioritari del municipi acceptat en la majoria de transaccions entre particulars, amb i entre els negocis locals⁸, i amb i entre l'administració pública local. D'acord al cadastre federal, al municipi existeixen prop de 1.500 comerços registrats però, a la pràctica, la *mumbuca* és acceptada per més de 6.000, fet que indica que fins i tot l'economia no formal opera amb aquesta moneda. Per un banda, això ha comportat que la taxa o efecte multiplicador del *mumbuca* sigui de prop de 1,3 *reais* per transacció, mentre que com a conseqüència d'això primer, la dinàmica endògena i circular d'aquesta moneda hagi suposat un revulsiu pel conjunt de l'economia, del comerç i del benestar general del municipi⁹.
- 2) La seva creació es fa a través del decret municipal 213/2013, una transposició de la llei 10.836/2004 del *Bolsa Família*, la famosa prestació condicionada de Lula da Silva. Per això, la unitat beneficiària a Maricá també era la llar (llavors 14.000) la qual rebia 85

⁸ Els grans distribuïdors i negocis no locals, paguen una taxa del 2% que el Banco Comunitario utilitza per emetre préstecs a interès zero als residents i comerços locals.

⁹ Maricá registra el major creixement municipal de PIB per capita del Brasil, ha reduït la seva taxa de pobresa del 14,15% al 4,88%, l'índex de Gini de 0,54 a 0,49, i l'ocupació formal ha augmentat en un 15% en els darrers 10 anys.

mumbucas (15,65€) mensuals. El 2015, s'impulsa la nova *Renda Bàsica Mumbuca* que n'ofereix 10 d'addicionals. Al 2017, ambdues prestacions creixen a 110 i 20 *mumbucas* respectivament (130 totals per llar). L'èxit de la reforma motiva la nova ordenança municipal 2.869/2019 que subsumeix l'antiga renda mínima en la nova *Renda Bàsica de Ciadania*, d'igual quantia però ara de caràcter individual. A finals d'any, s'amplia el nombre de beneficiaris a 43.000 (d'un total de 163.000 habitants). L'èxit del programa federal i sobre tot del municipal generen un ampli suport que contribueix a consolidar el moviment pro-RBU a tot el país el qual acaba aconseguint que, el desembre de 2021, s'aprovi una reforma constitucional que estipula el caràcter transitori de *Bolsa Família* cap a un "programa permanent de transferència de renda" (art.6, esmena nº 114). En síntesis, l'èxit d'un programa municipal, la seva repercussió i la pressió dels seus proponents, acaben propiciant –com a mínim formalment– un compromís constitucional per avançar en l'adopció d'una RBU federal.

Com es suggeria en diversos punts de la secció anterior, un programa municipal pot demostrar la viabilitat d'una RBU i contrarestar molts dels temors que aquesta proposta a vegades suscita. Però més enllà dels bons resultats a nivell econòmic, fiscal, laboral o en el benestar, la gran aportació del cas de Maricá al debat sobre la "RBU de ciutat" és il·lustrar de fins a quin punt la política municipal representa un espai per a la innovació i l'aprofundiment de drets, així com una "finestra d'oportunitat" per a escalar i expandir una proposta tant valenta com la RBU.

7.2. El projecte pilot B-MINCOME de Barcelona

El B-MINCOME va ser un projecte pilot de l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona i co-finançat del programa *Urban Innovative Actions* de la UE, que des de 2017 fins a finals de 2019, va impulsar un consorci format per universitats, centres de recerca i entitats socials (Riutort, Laín i Julià, 2023). El projecte perseguia reduir la pobresa i l'exclusió de deu barris pobres –l'anomenat Eix Besòs– combinant una prestació econòmica (*Suport Municipal d'Inclusió* o SMI) amb quatre polítiques actives d'inclusió (formació i ocupació, economia social, reforma d'habitatges per promoure el lloguer, i participació comunitària). Seguint un model d'"aleatorietat controlada"¹⁰, un sorteig va seleccionar 1.500 residents, 500 dels quals van ser assignats al grup de control i els 1.000 restants a deu grups de tractament diferents en funció de si: a) l'SMI s'afegia (no limitat) o variava (limitat) en relació a la fluctuació dels seus ingressos, i b) si participar en les polítiques era obligatori (condicionat) o opcional (no condicional) per tal de rebre l'SMI.

L'SMI es diferencia de la RBU en diversos aspectes: i) el seu valor (de 100 a 1.670€) es calculava en funció dels ingressos de la llar; ii) no era universal (sols pels usuaris dels serveis socials que, a més, havien de residir als barris participants i estar empadronats, tenir entre 25 i 60 anys, i amb ingressos de la llar no superiors a quatre vegades el valor anual del seu SMI); iii)

¹⁰ Vegeu secció 6, punt 4.2 d'aquest mateix informe.

encara que algunes modalitats d'SMI eren similars a la RBU, d'altres estaven condicionades i limitades. La darrera diferència és que el 25% del SMI es pagava amb REC (*Recurs Econòmic Ciutadà* o R+), una moneda digital dissenyada per enfortir el comerç local i de proximitat ja que només era vàlida en establiments i mercats municipals dels barris participants. Aquest projecte aporta dos elements útils al debat de la "RBU de ciutat". Un té a veure amb l'impacte econòmic del REC, l'altre amb el socio-comunitari de les polítiques actives.

- 1) Durant els darrers 13 mesos del B-MINCOME, 540 dels participants van percebre 130 R+ de mitjana mensual. Paritari amb l'euro, es van posar en circulació 800.000 R+, que tant usuaris com comerços podien utilitzar. L'avaluació aporta algunes dades rellevants:
 - a. La massa monetària mensual va oscil·lar entre 40.000 i 162.000 R+, generant així un valor de transaccions totals de 901.000 R+ i una destrucció (conversió a euros) de 643.532 R+.
 - b. El volum de transaccions mensuals va passar de 18.000 a 76.000 R+ en només els primers set mesos de la seva posada en marxa.
 - c. En només nou mesos, la "velocitat de circulació" va ser de 5,71 i el "multiplicador de despesa pública" de 2,95¹¹.
 - d. El nombre d'establiments adherits va passar de 80 a 175, incloent petits comerços, majoristes i entitats socials, mentre que la seva taxa de recirculació (percentatge de R+ que rep i gasta el comerç sense canviar a euros) va passar del 2% al 33% en només set mesos.
 - e. Cada comerç va ingressat 884 R+ de mitjana mensual o 5.559R+ anuals. El 66,7% va augmentar un 10% les vendes, el 35% fins al 30%, mentre que el 95% va veure augmentar el nombre de clients fins al 30%.

- 2) Per altra banda, les quatre polítiques actives d'inclusió van tenir un impacte significatiu, per bé que desigual en funció de cada grup de tractament i de les característiques dels participants. No obstant, es poden observar alguns resultats transversals.
 - a. A nivell individual, la privació material i la inseguretat alimentària i habitacional van reduir-se gràcies a l'augment de la seguretat financera i la reducció dels deutes i préstecs. La satisfacció amb la vida i el benestar subjectiu també van millorar. En particular, la vida de moltes dones va experimentar un canvi significatiu gràcies a haver pogut participar en les xarxes de suport creades al voltant de les polítiques actives d'inclusió.
 - b. A nivell comunitari, es va observar un augment de la participació. En particular, la política de participació comunitària va contribuir a augmentar el sentiment de

¹¹ La "velocitat de circulació" d'una moneda s'utilitza com a indicador del funcionament econòmic. Així, en un període de crisi, la velocitat es redueix degut a la frenada de l'activitat econòmica, i a la inversa en èpoques d'expansió. En termes comparats, la velocitat del REC (5,71) és superior a la d'altres monedes locals com el WIR suís (2,69) o el famós Bristol Pound (0,79), o la del propi euro, que a Espanya és de tan sols 0,50. El "multiplicador de despesa pública" es refereix a l'impacte econòmic que ha generat la inversió pública en el territori. Així, en el cas del REC, els 800.000 R+ inicialment posats en circulació van suposar un multiplicador del 1,91 o, el que és el mateix, un impacte econòmic en el territori de 1.528.000€. Al finalitzar el projecte, el multiplicador havia augmentat fins al 2,95 (un increment del 54%), el que suposa que l'impacte econòmic de la despesa pública va arribar fins als 2.360.000€.

pertinença i vinculació amb el territori i el seu teixit associatiu. Els participants van adquirir major coneixement sobre l'entorn i els recursos públics i comunitaris dels seus barris, essent especialment rellevant per a les persones més vulnerables i aïllades dels seus entorns.

- c. A nivell institucional, el sentiment de confiança entre els participants i la ciutadania va augmentar, així com també la confiança en les institucions públiques. Així mateix, també va millorar la valoració respecte dels serveis socials municipals. El fet que la percepció de l'SMI fos automatitzada va contribuir a alliberar les treballadores socials de la tasca d'atorgar i monitoritzar l'ús de les prestacions, contribuint a una dinàmica de treball més horitzontal i pròxima amb un enfocament menys paternalista i assistencial.

Com en el cas de Maricá, l'evidència empírica recollida pel B-MINCOME reforça algunes de les tesis de la secció anterior. Alguns grups d'SMI limitat no van mostrar resultats tan positius com els de SMI no limitats; una observació a tenir en compte pels actuals programes de rendes mínimes. En determinats indicadors, però, els grups condicionats van mostrar resultats per sobre la mitja. L'explicació es deu a que participar en una política activa (independentment d'estar-hi condicionat o no) conferia l'oportunitat d'establir o reforçar les xarxes socials, el coneixement dels actius de la zona i la vinculació socio-comunitària, factors especialment determinants per a la població en situació de major vulnerabilitat.

8. Propostes i recomanacions

D'acord a l'evidència aportada pels diversos experiments de RBU nacionals, regionals i locals, així com per l'experiència acumulada per les diverses polítiques municipals de RBU, la següent secció sintetitza sis conclusions en forma de propostes per facilitar-ne la discussió i, eventualment, la implantació d'una "RBU de ciutat".

1. **Proposta sobre la política compartida.** Intuitivament, el marc competencial per instaurar una política com la RBU és el nacional, atès que són els governs centrals els que disposen de totes les eines jurídiques, polítiques i fiscals per introduir adequadament una mesura com aquesta. No obstant, la disparitat en els nivells de renda i en els costos de vida entre regions i àrees urbanes d'un mateix país suggereixen solucions híbrides. Per exemple:

- i. el govern central seria el responsable de la política de RBU, mentre que
- ii. els regionals (CC.AA en el cas espanyol) assumirien la despesa i la gestió dels complements per a sufragar les diferències regionals en els indicadors macroeconòmics (com el llindar de pobresa) i dels dissímils costos de vida. Per tant, i d'acord al principi de la subsidiarietat,
- iii. els ens municipals s'encarregarien dels complements finalistes (per exemple, per fer front a un major cost d'habitatge o de preus del consum), així com de les polítiques actives i dels programes formatius per fomentar itineraris d'inclusió voluntaris per a aquells beneficiaris amb major vulnerabilitat i risc d'exclusió social.

Aquest model tripartit tindria l'avantatge de forçar la co-responsabilitat institucional i d'integrar d'una manera més eficient, subsidiària i coordinada les polítiques socials de tal manera que fos possible obtenir resultats més efectius i eficients en la reducció de la pobresa i la cohesió territorial.

2. **Proposta sobre la governança i la cooperació institucional.** Directament vinculat amb aquesta primera proposta, cal assenyalar que la viabilitat d'una política com una "RBU de ciutat" és altament complexa i plena de condicionats, atesos els límits i les restriccions competencials dels ens municipals. En aquest sentit, posar en marxa aquesta política requereix el concurs, la coordinació i plena lleialtat institucional dels diversos nivells de govern involucrats en la política municipal. Per tant, una política, així com també un experiment, de "RBU de ciutat" difícilment tindrà èxit si el govern nacional i el regional no col·laboren amb el municipal, i viceversa.
3. **Proposta sobre el suport a la innovació.** En relació amb el punt anterior, ja sigui en projectes experimentals o en polítiques reals, la RBU és una mesura altament controvertida, tant pel que fa als seus impactes reals com pel que fa a les reticències ètiques o morals que la mateixa suscita. L'experiència demostra que les reticències ètiques a una proposta com aquesta són difícilment rebatibles mitjançant únicament dades empíriques. En qualsevol dels dos casos, doncs, la institució política responsable ha de preveure la dimensió de la discussió social, del tractament mediàtic i de la controvèrsia política que generarà la mesura i, en conseqüència, vestir al voltant de la mateixa amplies xarxes i coalicions de suport el més transversals possibles formades per sectors polítics, acadèmics, socials, institucionals, mediàtics, etc.

4. **Proposta sobre l'experimentació i política basada en evidència.** Donats els condicionats i restriccions competencials dels municipis mencionats, la viabilitat d'una "RBU de ciutat" (ja sigui en format de política permanent o d'experiment temporal) requereix preveure el més ajustadament possible les seves eventuais conseqüències i efectes derivats. És per això que les proves pilots són útils i necessàries. Generar política basada en l'evidència, no obstant, no es limita a realitzar una valoració d'impacte *ex-post*, sinó d'impulsar programes el disseny i el mode d'implantació dels quals s'hagi avaluat i calibrat prèviament. En aquest sentit, és fonamental comptar amb dades exhaustives i amb informació estadística detallada, però també amb equips de dissenyadors de polítiques, d'avaluadors professionals i amb membres d'entitats socials per tal que el disseny i les característiques de cada política i de cada projecte estiguin el més ben ajustades a la realitat particular de cada ciutat.
5. **Proposta sobre l'aprenentatge.** No es pot partir de zero. Si bé és cert que cada experiment i cada política (també la de RBU) ha d'adaptar-se a la idiosincràsia, les necessitats i les capacitats de cada ciutat, també ho és que existeix ja un important volum d'evidència i d'experiència que cal aprofitar. Per tant, tant en programes reals com experimentals, és recomanable que (1) es treballi sobre l'evidència aportada per altres experiments i per l'experiència acumulada d'altres polítiques, (2) que el disseny de l'experiment o la política sigui prou estandarditzable com per poder obtenir resultats extrapolables i comparables amb els d'altres contextos (ciutats similars) i escalables (a l'àmbit regional i nacional) i, (3) que l'experiment o la política siguin replicables (que puguin ser reproduïbles) a fi de convertir-se en si mateixes en una font d'informació metodològica per a d'altres iniciatives similars.
6. **Proposta sobre l'abast científic i polític.** En relació amb l'anterior punt, cal assenyalar que si s'opta per realitzar un experiment de RBU, el disseny del mateix ha de ser el més acotat possible. Per definició, un experiment científic no pot pretendre respondre a tots els dubtes o hipòtesis que planteja una política tant ambiciosa com al RBU. Un experiment ha de definir i concretar al màxim quines són les preguntes que pretén respondre. Cal acotar el camp d'experimentació i això implica prioritzar l'estudi d'impacte en el mercat laboral abans que sobre la salut pública, per exemple. En ciència, com més sintètica i concreta sigui la hipòtesi a respondre, més informativa serà la resposta o la conclusió a la que es pugui arribar i, per tant, més valuosa l'evidència empírica que se'n pugui extreure. Si per contra s'opta per impulsar una política de RBU, la lògica és similar. Una política com la RBU no pot solucionar tots els problemes socials (com la desigualtat, el canvi climàtic, la precarietat laboral, etc.). En cas d'implantar-se, la RBU no deixaria de ser "una" política. Tot i que suposaria un impacte molt superior a la d'altres, la RBU no pot convertir-se en "la" política, sinó que hauria de dissenyar-se i implantar-se en connivència amb la resta de programes socials i econòmics que conformen els nostres estats del benestar i sempre d'acord a les necessitats i mancances dels mateixos.

9. Recursos

Recursos generals sobre la Renda Bàsica:

- Basic Income Earth Network (BIEN), la web degana a nivell global: <https://basicincome.org/>
- Red Renta Bàsica (RRB), el node espanyol de la BIEN: <https://www.redrentabasica.org/rb/>
- Rede Brasileira de Renda Básica, el node brasiler de la BIEN: <https://rendabasica.com.br/>

Recursos sobre experiments de Renda Bàsica:

- Projecte pilot B-MINCOME de Barcelona: <https://ajuntament.barcelona.cat/serveissocials/ca/canal/projecte-pilot-b-mincome-combinant-una-renda-minima-garantida-i-politiques-socials-actives-en>.
- Projecte pilot de Renda Bàsica de Catalunya: https://presidencia.gencat.cat/ca/ambits_d_actuacio/renda-basica-universal/index.html.
- Programa de Renda Bàsica de Maricá, Brasil: <https://www.maricabasicincome.com/pt/inicio>.
- Projecte pilot de Renda Bàsica de Finlàndia: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/7cf55de2-261e-481a-9242-adbf7f032a5f/content>.
- Projecte pilot de Renda Bàsica de Namíbia: http://www.bignam.org/BIG_pilot.html.
- Projecte pilot de Renda Bàsica de Madhya Pradesh, Índia: https://monoskop.org/images/a/a5/Davala_Jhabvala_Mehta_Standing_Basic_Income_A_Transformative_Policy_for_India_2015.pdf.
- Projecte pilot de Renda Bàsica d'Utrecht, Països Baixos: <https://www.uu.nl/sites/default/files/uu-use-eindrapport-wetenwatwerkt-summary-en.pdf>.
- Projecte pilot de Renda Bàsica d'Stockton, EE.UU.: <https://www.stocktondemonstration.org/>.
- Projectes pilots de Renda Bàsica a la OECD: https://purehost.bath.ac.uk/ws/portalfiles/portal/229637405/IPPO_IPR_Basic_Income_Experiments_main_report_LO0100322.pdf.
- Projectes de Renda Bàsica als EE.UU.: <https://guaranteedincome.us/>

Recursos per a l'avaluació de polítiques públiques:

- Ivalua - Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques: <https://ivalua.cat/cat>.
- IEPP - Instituto para la Evaluación de Políticas Públicas: <https://funcionpublica.hacienda.gob.es/ca/evaluacion-politicas-publicas>.
- SEE - Sociedad Española de Evaluación: <https://www.sociedadevaluacion.es>.

10. Referències

- Ayala, L. i Cantó, O. (2020). "Los efectos redistributivos de las prestaciones sociales y los impuestos: Un estado de la cuestión", *Informes sobre economía redistributiva*, Observatorio Social de "la Caixa", Palma: Fundación Bancaria "la Caixa".
- Birnbaum, S. (2012). *Basic Income Reconsidered. Social Justice, Liberalism, and the Demands of Equality*, New York: Palgrave Macmillan.
- Britto, A.M., Freitas, F. J. G. i Waltenberg, F. (2022), "Digital social currencies and local social protection in the Brazilian cities of Maricá and Niterói". *Policy in Focus*, 19, 43–45.
- Cabrales, A., Hernández, P. i Sánchez, A. (2020). "Robots, labor markets, and universal basic income", *Humanities & Social Sciences Communications* 7, 185.
- Casassas, D. (2022). *Llibertat incondicional. La renda bàsica en la revolució democràtica*. Manresa: Tigre de Paper.
- Chrisp, J., Smyth, L., Stansfield, C., Pearce, N., France, R. y Taylor, C. (2023). *Basic income experiments in OECD countries: A rapid evidence review*. Londres: EPPI Centre, UCL Social Research Institute, University College London.
- CESE - Consejo Económico y Social Europeo. (2013). *European minimum income and poverty indicators*. Informe SOC/482EESC2013-1960. Brussels: European Economic & Social Committee.
- TSCAT - Col·legi Oficial de Treball Social de Catalunya (2021). Nota de premsa, 27-03-2021. <https://www.tscat.cat/continguts/noticies/gairebe-la-meitat-de-les-treballadores-socials-dedica-mes-de-mitja-jornada>.
- de Paz-Báñez, M. A., Asensio-Coto, M. J., Sánchez-López, C. i Aceytuno, M. T. (2020). "Is there empirical evidence on how the implementation of a universal basic income (UBI) affects labour supply? A systematic review", *Sustainability*, 12, 22, 9459.
- Esmkhani, K., Favilukis, J. i Van Nieuwerburgh, S. (2021). "Universal Basic Income and the City", Jain Family Institute Working Paper. <https://jainfamilyinstitute.org/wp-content/uploads/pdf/jfi-ubi-and-the-city-2021.pdf>.
- FOESSA. (2018). *Informe sobre exclusión y desarrollo social en Cataluña Resultados de la Encuesta sobre Integración y Necesidades Sociales 2018*. Madrid: Fundación FOESSA.
- Gibson, M., Hearty, W. i Craig, P. (2020). "The public health effects of interventions similar to basic income: a scoping review", *Lancet Public Health*, 5, 165–175.
- Gorz, A. (1985). "L'allocation universelle: Version de droite et version de gauche", *La revue nouvelle*, 81, 419–428.
- Johnson, E. et al. (2023), "Treating causes not symptoms: Basic Income as a public

- health measure", *Compass i Basic Income Conversation*,
- Jones, D. i Marinescu, I. (2020), "The Labor Market Impacts of Universal and Permanent Cash Transfers: Evidence from the Alaska Permanent Fund", NBER Working Paper No. 24312. <https://www.nber.org/papers/w24312>.
- Laín, B. (2023). "Política basada en evidencia y experimentos de renta básica", en: J. Ponce i M. V. Mendieta (eds.), *Anuario del Buen Gobierno y de la Calidad de la Regulación (227–266)*. Barcelona: Fundación Democracia y Gobierno Local.
- Latour, B. (1983). "Give Me a Laboratory and I will Raise the World", en: K. Knorr-Cetina i M. Mulkay (eds.). *Science Observed. Perspectives on Social Study of Science (141–170)*. Londres: Sage.
- Meade, J. (1964). *Efficiency, Equality and the Ownership of Property*. Londres: George Allen.
- Merrill, R., Neves, C. i Laín, B. (2021). *Basic income experiments: A critical examination of their goals, contexts, and methods*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Milanović, B. (2010). *The Haves and the Have-Nots: A Brief and Idiosyncratic History of Global Inequality*. New York: Basic Books.
- Murray, C. (2006). *In Our Hands. A Plan To Replace The Welfare State*. Washington, DC: AEI.
- Navarro-Varas, L., i Porcel, S. (2017). "L'acció contra la pobresa: cap a una política metropolitana de garantia de rendes?", en: J. Clapés (ed.). *Anuari Metropolità de Barcelona (39–60)*. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans.
- OCDE (2016). *Inequality remains high in the face of weak recovery*. Paris, OCDE Publishing. <https://www.oecd.org/social/OECD2016-Income-Inequality-Update.pdf>.
- Oosterlynck, S., Kazepov, Y., Novy, A., Cools, P., Barberis, E., Wukovitsch, E., Sarius, T. i Leubolt, B. (2013). "The butterfly and the elephant: local social innovation, the welfare state and new poverty dynamics", ImPRovE Discussion Paper No. 13/03. Antwerp: Herman Deleeck Centre for Social Policy, University of Antwerp.
- Osterkamp, R. (2013). "The basic income grant pilot project in Namibia: A critical assessment", *Basic Income Studies*, 8, 1, 71–91.
- Peeters, H., i Marx, A. (2008). "Lottery Games as a Tool for Empirical Basic Income", *Basic Income Studies*, 1, 2, 1–7.
- Piketty, T. (2013). *Le Capital au XXIème siècle*, Paris: du Seuil.
- Porcel, S. i Navarro-Varas, L. (2016). *Pobresa, suports econòmics municipals i renda metropolitana*. Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
- Raventós, D. (2007). *Las condiciones materiales de la libertad*. Barcelona: El Viejo Topo.
- Rawls, J. (2001). *Justice as Fairness. A Restatement*, E. Kelly (ed.), Cambridge, Mass. & Londres: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Riutort, S., Laín, B. i Julià, A. (2023). "Basic Income at Municipal Level: Insights from

- the Barcelona B-MINCOME Pilot", *Basic Income Studies*, 18, 1, 1–30.
- Saez, E. i Zucman, G. (2021). *El triunfo de la injusticia. Cómo los ricos eluden impuestos y cómo hacerles pagar*. Barcelona: Taurus.
- Solesbury, W. (2001). "Evidence based policy: Whence it came and where it's going. ESRC UK Centre for Evidence Based Policy & Practice Working Paper. <https://www.kcl.ac.uk/sspp/departments/politicaconomy/research/cep/pubs/papers/assets/wp1.pdf>.
- Torrens, Ll. i Arcarons, J. (2018). "A propósito de una Renta Básica en Barcelona: RGC, B-Mincome y la RB", XVII Simposio de la Renta Básica, Barcelona, 25 de octubre de 2018, inèdit.
- Van Parijs, P. (2013). "The Universal Basic Income: Why Utopian Thinking Matters, and How Sociologists Can Contribute to It", *Politics & Society*, 41, 2, 171–182.
- Van Parijs, P. (1995). *Real Freedom for All: What (if anything) can justify capitalism?* Oxford: Oxford University Press.
- Van Parijs, P. (1985). "La préhistoire du débat: L'ombre de Speenhamland", *La revue nouvelle*, 81, 395–399.
- Verlat, T. i de Kruijk, M. (2019). "Experiment d'ajuts a la renda dels Països Baixos: Utrecht", *Barcelona Societat*, 23, 136–146.
- Warin, P. (2018), "The analysis of non-take-up: beyond the service relation model", *Revue Suisse de travail social*, 23, 18, 60–75.
- Widerquist, K. (2018). *A Critical Analysis of Basic Income Experiments for Researchers, Policymakers and Citizens*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Yoshino, CA., Sidney-Annerstedt, K., Wingfield, T., Kirubi, B., Viney, K., Boccia, D. i Atkins, S. (2023), "Experiences of conditional and unconditional cash transfers intended for improving health outcomes and health service use: a qualitative evidence synthesis", *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 3, CD013635.

